

הנושא הצלבני בספרות העברית החדשה: כיוונים ומגמות

חיה שחם

אוניברסיטת חיפה

הנושא הצלבני שב ועולה בספרות העברית החדשה בעיקר בצמתים היסטוריים בולטים. ההרצאה תבחן את דרכי ייצוגו ואת גלגוליו של הנושא האמור הן בשירה והן בפרוזה העברית במאה העשרים, תוך התמקדות בחילופי הכיוונים והמגמות.

ניתן לאתר שלושה כיוונים עיקריים בגלגוליו של הנושא הצלבני: המפגש הצלבני-יהודי על אדמת אירופה, כשמוקד העניין הוא הגורל היהודי שם (הדוגמאות לקוחות מתחום השירה); המפגש הצלבני-יהודי על אדמת אירופה כשהמבט מופנה משם והלאה, אל המזרח, בעיקר דרך הרובד המובלע של היצירות (הדוגמאות הן מתחום הפרוזה); הכיוון השלישי הוא מפגשם של הצלבנים עם המזרח, כשהמוקד הוא ארץ-ישראל, על שלל המשמעויות המובלעות המלוות מפגש זה (הדוגמאות לקוחות הן מתחום הפרוזה והן מתחום השירה). ובאשר לשתי המגמות: המגמה הראשונה היא זו שבה מזוהים הצלבנים עם צוררי ישראל בדורות האחרונים, בעוד שבאחרת – הם הופכים להיות האנאלוג של המפעל הציוני.

נקודת השבר בה מתחוללים חילופי המגמות היא משמעותית, וייעשה ניסיון בהרצאה להצביע על סיבותיה.

ההרצאה תישא אופי פנורמי, ותתבסס על בדיקת הנושא הצלבני ביצירות מאת טשרניחובסקי, י"ל ברוך, אורי צבי גרינברג, יעקב רבינוביץ', ש"י עגנון, א"ב יהושע, יצחק שלו, עמוס עוז, דליה רביקוביץ', נתן זך, דן צלקה ויהודה עמיחי.